4/2020. Büntető jogegységi határozat

a tanúzási figyelmeztetésről[1]

A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa a legfőbb ügyész által előterjesztett indítvány alapján lefolytatott jogegységi eljárásban Budapesten, a 2020. április 15. napján megtartott ülésen meghozta a következő

jogegységi határozatot:

A Be. hatálybalépését követően történő tanúkihallgatás során a tanúzási figyelmeztetést a Be. szerint kell közölni, ezért nincs helye a korábbi Be. szerinti figyelmeztetésnek.

Ha a tanút a korábbi Be. szabályai szerint korábban tanúként már kihallgatták, a Be. hatálybalépését követő ismételt kihallgatásakor a tanúzási figyelmeztetést az új törvény szerint kell közölni.

Az a vallomástétel megtagadására jogosult tanú, aki a korábbi Be. szabályai alapján a vallomástételt nem tagadta meg, majd a Be. hatálybalépését követően az újabb kihallgatása során e jogosultságával élni kíván, és nem tesz vallomást, a korábban tett vallomása a Be. hatálybalépését követően sem használható fel.

Indokolás

I.

A legfőbb ügyész a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 33. § (1) bekezdés *c)* pontja alapján az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta. A jogegységi indítvány szerint az ítélkezési gyakorlat megosztott abban a kérdésben, hogy a 2018. július 1. napját megelőzően indult büntetőeljárásokban 2018. július 1. napját követően folytatott tanúkihallgatások alkalmával a tanúvallomás megtagadására vonatkozó figyelmeztetéseket mely eljárási törvény – a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: korábbi Be.) vagy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) – alapján kell közölni.

Az indítványozó az ítélkezési gyakorlat megosztottságának szemléltetésére a következő határozatokra hivatkozott:

1. A Kecskeméti Törvényszék mint másodfokú bíróság a 2019. február 6. napján meghozott és véglegessé vált 3.Bpkf.120/2019/3. számú végzésével helybenhagyta a Kiskőrösi Járásbíróság 2019. január 24. napján meghozott 4.B.302/2016/53-I. számú végzését, mely a tanút kötelezte a tanúvallomás megtételére. A másodfokú bíróság annyiban pontosította az elsőfokú határozatot, hogy a tanú a korábbi Be. 82. § (4) bekezdés *b)* pontjára figyelemmel köteles saját magát is terhelő tanúvallomás megtételére. Indokolásában kifejtette a törvényszék, hogy az elsőfokú végzésben felhívott jogszabályhelyek helyesbítésre szorulnak, mert a Be. 871. § (1) bekezdése értelmében a Be. 172. § (1) és (2) bekezdésében írt szabályok alkalmazásának csak a 2018. július 1. napját követően indult büntetőeljárásokban van helye, így a tanú esetében még az előző, a korábbi Be. tanúvallomás megtagadására vonatkozó rendelkezései irányadók.

1 Megjelent: Magyar Közlöny 2020/138.

Ezzel egyező gyakorlatot követett a Miskolci Törvényszék mint másodfokú bíróság a 14.Bf.409/2018/14. számú, 2019. január 21. napján megtartott tárgyalásáról készült jegyzőkönyvének és a Püspökladányi Járásbíróság az 5.B.59/2018/10. számú, 2018. október 18. napján tartott tárgyalásáról készült jegyzőkönyvének tanúsága szerint. A bíróságok mindkettő esetben a Be. 871. § (1) bekezdésére hivatkozva a korábbi Be. szabályai szerint figyelmeztették a tanúkat.

2. A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság a 2019. február 13. napján meghozott és véglegessé vált 24.Bnyf.5552/2019/2. számú végzésének indokolásában azt rögzítette, hogy a nyomozó hatóság tévesen értelmezte a Be. 871. § (1) bekezdésében írtakat, amikor a tanút meghallgatása elején a mentességi jogára a korábbi Be. rendelkezései alapján figyelmeztette annak ellenére, hogy az eljárási cselekmény foganatosításakor már a Be. volt hatályban.

II.

A legfőbb ügyész a Fővárosi Törvényszék 24.Bf.5552/2019/2. számú végzésében kifejtett – a 2. pontban felhozott – álláspontot tartotta helytállónak. Kifejtette, hogy a Be. 868. § (1) bekezdése szerint – a törvényben meghatározott kivételekkel – az új törvény rendelkezéseit a hatálybalépéskor folyamatban lévő büntetőeljárásokban is alkalmazni kell. A tanúvallomás megtagadására vonatkozó szabályozás terén két lényeges változást hozott a Be. a korábbi Be.-hez képest. Egyrészt a tanúvallomás megtagadásának joga alóli kivételek körében történt változás, amelyek a Be. új, kizárólag a törvény hatálybalépését követően alkalmazandó jogintézményekhez kapcsolódnak, azaz az egyezségkötéshez [Be. 411. § (5) bekezdés *a)* pont] és az ügyészi intézkedés kilátásba helyezéséhez [Be. 404. § (2) bekezdés *a)* pont]. Ezek azok a rendelkezések, amelyeket a Be. 871. § (1) bekezdése alapján csak a törvény hatálybalépését követően indult eljárásokban lehet és kell alkalmazni. Ekként annak, hogy mikor indult a büntetőeljárás, abból a szempontból van jelentősége, hogy a mentesség alóli kivételek között a Be. 172. § (1) bekezdés *d)* és *e)* pontjában írtakat csak a 2018. július 1. napja után indult büntetőeljárásban kell ismertetni. A korábban indult eljárásokban a figyelmeztetések szövege ezt nem tartalmazhatja, minden mást viszont a Be. szerint kell közölni a tanúval.

A másik változás a tanúzási figyelmeztetések körében történt, mely szerint, ha a tanú vallomást tesz, nyilatkozata az adott vagy más ügyben bizonyítási eszközként akkor is felhasználható, ha a vallomástételt a későbbiekben megtagadja. Ez az a rendelkezés, amellyel összefüggésben a Be. 871. § (2) bekezdése azt tartalmazza, hogy e törvénynek a korábbi tanúvallomás felhasználására vonatkozó szabályait azon tanúvallomások esetében lehet alkalmazni, amelyeknél a tanúzási figyelmeztetésre e törvény rendelkezései szerint került sor.

A tanúvallomások megtagadását érintően bevezetett módosítások tekintetében az átmeneti rendelkezések a jogszabályhely (1) és (2) bekezdésében eltérő módon határozzák meg azon feltételek körét, amely alapján eldöntendő, hogy melyik törvényt kell alkalmazni. Nem lehetséges az (1) bekezdésben írtakat kiterjesztő módon értelmezve a (2) bekezdés esetében is jelentőséget tulajdonítani az eljárás kezdő időpontjának. Sem a Be. 871. § (1) bekezdése, sem a (2) bekezdése nem teszi kötelezővé a 2018. július 1. napja előtt indult büntetőeljárásokban a korábbi Be. alkalmazását a tanúk figyelmeztetésekor 2018. július 1. napját követően.

Erre figyelemmel a legfőbb ügyész indítványozta, hogy a jogegységi tanács az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben hozzon jogegységi határozatot.

III.

A Bszi. 32. § (1) bekezdés *a)* pontja szerint jogegységi eljárás lefolytatásának van helye, ha az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala szükséges.

A Bszi. 33. § (1) bekezdés *c)* pontja értelmében a jogegységi eljárást le kell folytatni, ha azt a legfőbb ügyész indítványozza.

A Kúria Jogegységi Tanácsa ezért a legfőbb ügyész indítványa alapján a jogegységi döntés meghozatalát az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében szükségesnek tartva az eljárást – a Be. 670. § (1) bekezdésére figyelemmel, a Bszi. 34–41. §-ai alapján eljárva – lefolytatta.

IV.

Az indítvány elbírálásánál irányadó törvényi rendelkezések a következők:

Be. 867. § Ez a törvény 2018. július 1-jén lép hatályba.

Be. 868. § (1) E törvény rendelkezéseit – a 868–876. §-ban meghatározott eltérésekkel – a hatálybalépésekor folyamatban lévő büntetőeljárásokban is alkalmazni kell.

Be. 870. § (1) Az e törvény hatálybalépésekor folyamatban lévő büntetőeljárásban az ezt megelőzően, a korábbi jogszabály szerint végzett eljárási cselekmény akkor is érvényes, ha ezt e törvény másként szabályozza.

Be. 871. § (1) E törvénynek a tanúvallomás megtagadására vonatkozó szabályait e törvény hatálybalépését követően indult eljárásokban kell alkalmazni.

(2) E törvénynek a korábbi tanúvallomás felhasználására vonatkozó szabályait azon tanúvallomások vonatkozásában lehet alkalmazni, amelyeknél a tanúzási figyelmeztetésre e törvény rendelkezései szerint került sor.

Be. 176. § (1) A tanút a nyomozás, valamint az elsőfokú és a másodfokú bírósági eljárás során az első kihallgatásakor figyelmeztetni kell arra, hogy

d) ha vallomást tesz, vallomása az adott vagy más ügyben bizonyítási eszközként akkor is felhasználható, ha a vallomástételt a későbbiekben megtagadja [az *a)–d)* pont a továbbiakban együtt: tanúzási figyelmeztetés].

Be. 177. § (4) A tanúnak az ügyben korábban vagy más ügyben tett tanúvallomása bizonyítási eszközként akkor is felhasználható, ha a tanú a vallomástételt a későbbiekben megtagadja. Ennek feltétele, hogy a tanúvallomásról készült jegyzőkönyvből a tanúzási figyelmeztetés és az arra adott válasz egyértelműen kitűnjön.

Korábbi Be. 296. § (3) Ha a tanú a tárgyaláson a mentességi jogával él, a korábban tett vallomása nem ismertethető és nem olvasható fel.

V.

A Be. hatálybalépéséről – 2018. július 1. napja – a 867. § rendelkezik.

A hatálybalépés a törvény ezen időponttól való kötelező alkalmazását jelenti.

Ezt a főszabályként érvényesülő törvényi akaratot nyilvánítja ki az átmeneti rendelkezések 868. § (1) bekezdése is, mely szerint a törvény rendelkezéseit – a 868–876. §-ban meghatározott eltérésekkel – a hatálybalépésekor folyamatban lévő büntetőeljárásokban is alkalmazni kell.

A korábbi Be. esetében ezt a 605. § (1) bekezdése fogalmazta meg, mely szerint a hatálybalépéstől kezdve az új eljárási törvény alkalmazása kötelező.

Következésképpen az új eljárási törvény hatálybalépését követően a már folyamatban lévő eljárásban sincs helye a tanú ismételt kihallgatásakor a korábbi Be. szerinti törvényi figyelmeztetésnek, azt kizárólag a Be. rendelkezései szerint kell közölni.

Változatlan továbbra is az az elv, hogy az új eljárási törvény hatálybalépésekor folyamatban lévő büntetőeljárásban az ezt megelőzően a korábbi jogszabály szerint végzett eljárási cselekmény akkor is érvényes, ha azt az új törvény másként szabályozza [Be. 870. § (1) bekezdés].

Éppen e másként szabályozás esetén szükséges a korábbi és az új törvény közötti összhangot megteremteni a már folyamatban lévő eljárásokban.

Következésképpen az átmeneti rendelkezések oka az eltérő rendelkezés, célja pedig az új rendelkezéshez történő – a korábbi eltérő rendelkezés érvényességét nem sértő – igazodás.

Másként fogalmazva, az átmeneti rendelkezések lényege a főszabály melletti, de annak érvényesülése érdekében történő kisegítő szabályozás, az eltérések esetén az átmenet megteremtése.

Amennyiben ugyanis nincs eltérés, átmeneti rendelkezés alkalmazása szükségtelen.

Mindez irányadó a Be. 871. § (1) és (2) bekezdésében írt – tanúvallomást érintő – átmeneti rendelkezések esetében is.

A Be. XXIX. Fejezetét, a tanúvallomás szabályait érintő új szabályok amellett, hogy a vallomástétel megtagadásához kapcsolódnak, valójában olyan jogszabályi változások, amelyek eltérő átmeneti rendelkezéseket igényelnek.

A Be. 871. § (1) bekezdése szerint a tanúvallomás megtagadására vonatkozó (új) szabályokat csak a Be. hatálybalépését követően indult eljárásokban kell alkalmazni.

E rendelkezés tartalma valójában nem több és nem kevesebb, mint a tanú vallomástételének akadályai tisztázásakor felmerülő, a vallomástétel megtagadására vonatkozó releváns okra történő figyelmeztetés törvényi igénye, figyelemmel az új törvényi rendelkezésekre. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a korábbi Be. továbbra is alkalmazható a Be.-vel párhuzamosan a már folyamatban lévő ügyekben.

A 871. § (1) bekezdésében írt törvényi elvárást a bírói gyakorlat eddig is ismerte, törekedve arra, hogy a tanú vallomástételének lehetséges akadályai tisztázásakor a bíróság a szükségtelen figyelmeztetést mellőzze.

A következetes bírói gyakorlat szerint ugyanis a tanút arra a mentességi jogra kell figyelmeztetni, ami ténylegesen felmerült vagy felmerülhet.

Más az indoka a Be. 871. § (2) bekezdése szerinti átmeneti rendelkezésnek.

A Be. megszüntette a korábbi tanúvallomással való utólagos rendelkezés lehetőségét, azaz az ügyben korábban vagy más ügyben tett tanúvallomás akkor is felhasználható bizonyítási eszközként, ha a tanú a vallomástételt utóbb megtagadja, feltéve, hogy megtörtént a tanúzási figyelmeztetés közlése és az arra adott válaszadás [Be. 177. § (4) bekezdés].

A tanúzási figyelmeztetés erre vonatkozó lényeges új eleme a Be. 176. § (1) bekezdés *d)* pontjában írt figyelmeztetés, mely szerint, aki vallomást tesz, vallomása az adott vagy más ügyben bizonyítási eszközként akkor is felhasználható, ha a vallomástételt a későbbiekben megtagadja.

Ezzel szemben a korábbi Be. 296. § (3) bekezdése szerint, ha a tanú a tárgyaláson a mentességével élt, a korábban tett vallomása nem volt ismertethető és nem volt felolvasható.

Az átmeneti rendelkezés az új szabályozás miatt indokolt, ugyanis az el nem hangzott figyelmeztetés jogkövetkezményét számonkérni nem lehet.

A Be. 871. § (2) bekezdése ezért rögzíti, hogy a korábbi tanúvallomás felhasználására vonatkozó szabályait e törvénynek azon tanúvallomások vonatkozásában lehet alkalmazni, amelyeknél a tanúzási figyelmeztetésre az új törvény rendelkezései szerint került sor.

Ez esetben nem az új törvény hatálybalépése időpontjának, hanem az új tanúzási figyelmeztetés közlésének van jelentősége.

Ekként az a vallomástétel megtagadására jogosult tanú, aki a korábbi Be. szabályai alapján a vallomástételt nem tagadta meg, majd a Be. hatálybalépését követően az újabb kihallgatása során e jogosultságával élni kíván, és nem tesz vallomást, a korábban tett vallomása a Be. hatálybalépését követően sem használható fel.

Másként fogalmazva, ahhoz, hogy egy törvényi figyelmeztetés jogkövetkezménye alkalmazható legyen, e törvényi figyelmeztetést kell közölni, és az arra adott válaszadásnak is meg kell történnie.

Ez egyben azt is jelenti, hogy ha a tanút a korábbi Be. szabályai szerint tanúként már kihallgatták, a Be. hatálybalépését követő ismételt kihallgatásakor a tanúzási figyelmeztetést az új törvény szerint kell közölni. Ez esetben tehát nem közömbös, ha a korábbi Be. szerint vallomást tett tanú él a vallomástétel megtagadásának jogával.

VI.

A fentiekre figyelemmel a Kúria az ítélkezési gyakorlat egységessége érdekében – a Bszi. 37. § (1) bekezdése szerinti ülésen eljárva – meghozta a rendelkező részben foglalt jogegységi határozatot.

A jogegységi tanács a határozatát a Bszi. 42. § (1) bekezdésére figyelemmel a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi.

Budapest, 2020. április 15.

Dr. Kónya István s. k.,
a jogegységi tanács elnöke

Dr. Bartkó Levente s. k.,
előadó bíró

Dr. Csák Zsolt s. k.,
bíró

Dr. Feleky István s. k.,
bíró

Dr. Katona Sándor s. k.,
bíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
bíró

Dr. Molnár Gábor Miklós s. k.,
bíró a jogegységi tanács tagjai

TARTALOMJEGYZÉK

4/2020. Büntető jogegységi határozat ---- 1
a tanúzási figyelmeztetésről ---- 1
Indokolás ---- 1
I. ---- 1
II. ---- 2
III. ---- 2
IV. ---- 3
V. ---- 3
VI. ---- 5